

ПОТЕНЦІАЛ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ ODR ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ МЕДІАЦІЇ В ТРАНСКОРДОННИХ СПОРАХ СПОЖИВАЧІВ У ЄС

THE POTENTIAL OF DIGITAL ODR PLATFORMS FOR REMOTE MEDIATION IN CROSS-BORDER CONSUMER DISPUTES IN THE EU

Шеремет А.М., аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін

Інституту права імені І. Малиновського

Національного університету „Острозька академія”

У статті досліджується здатність цифрових платформ онлайн врегулювання спорів забезпечити дистанційну медіацію між споживачем і продавцем у ситуації транскордонного конфлікту. Автором було з'ясовано, що швидка експансія таких сервісів зумовила розрив між технологічними можливостями і процедурною визначеністю. На підставі критичного аналізу актуальних наукових публікацій та порівняльного огляду практик доведено, що інтеграція модулів автоматичної маршрутизації скарг і алгоритмічної підтримки прийняття рішень підвищує швидкість та зручність доступу до правового захисту, однак породжує ризики конфіденційності, нерівності між сторонами і дефіциту людського нагляду. Автором узагальнено концептуальну модель параметризації онлайн врегулювання, яка включає рівень залучення медіатора, ступінь автоматизації процедур та спосіб інтеграції технологій штучного інтелекту. Окремо висвітлено бар'єри впровадження цифрової медіації, серед яких відсутність уніфікованих стандартів верифікації користувача, неоднорідність протоколів обміну даними і слабка доказова база ефективності алгоритмізованих рішень. Запропоновано підхід до поступового вирівнювання цих дисбалансів через запровадження інтероперабельних технічних протоколів, підвищення прозорості архітектури платформ, а також розвиток етичних механізмів людського контролю над алгоритмами. Практичне значення дослідження полягає у формуванні рекомендацій для розробників і провайдерів сервісів медіації щодо оптимального балансування автоматизованих та людських елементів, що сприятиме підвищенню ефективності й довіри користувачів. Наукова новизна полягає у систематизації параметрів цифрових платформ і окресленні емпірично підтверджених перешкод, які стримують реалізацію їх потенціалу в транскордонному сегменті споживчих спорів.

Ключові слова: онлайн врегулювання спорів, цифрова медіація, транскордонний споживач, конфіденційність, процесуальна справедливість, належне врядування, цифрове середовище, доступ до правосуддя.

The article explores the capacity of digital online dispute resolution platforms to deliver remote mediation between consumer and seller in a cross-border context. It finds that the rapid expansion of such services has created a gap between technological capabilities and procedural certainty. A critical analysis of current scholarly publications and a comparative review of practice show that integrating modules for automated complaint routing and algorithmic decision support increases the speed and convenience of access to legal redress, yet generates risks of confidentiality breaches, asymmetry between parties and insufficient human oversight. A conceptual model of online dispute resolution parametrisation is generalised; it encompasses the degree of mediator involvement, the level of procedural automation and the mode of integrating artificial-intelligence technologies. The study separately highlights implementation barriers, including the lack of unified user-verification standards, heterogeneity of data-exchange protocols and the limited evidence base for the effectiveness of algorithmic solutions. A phased approach to correcting these imbalances is proposed through interoperable technical protocols, greater transparency of platform architecture and the development of ethical mechanisms for human control over algorithms. The practical value lies in formulating recommendations for developers and providers of mediation services on optimally balancing automated and human elements, thereby enhancing efficiency and user trust. The scientific novelty consists in systematising the parameters of digital platforms and identifying empirically confirmed obstacles that constrain their potential in the cross-border consumer dispute segment.

Key words: online dispute resolution, digital mediation, cross-border consumer, privacy, procedural fairness, good governance, digital environment, access to justice.

Постановка проблеми. Цифрові платформи дистанційної медіації стрімко еволюціонують, однак залишаються фрагментарними щодо уніфікації процедур, технічного захисту даних і меж алгоритмічної автоматизації, що ускладнює ефективний доступ споживачів до врегулювання транскордонних спорів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз свідчить про зростаючу увагу до концептуалізації та практичного впровадження онлайн-врегулювання спорів у цифровому середовищі. У дослідженні Лії Вінг і Кріса Дрейпера «Параметри онлайн-врегулювання спорів. Представлення нової концептуальної моделі ODR» (2023) [1] запропоновано модель, яка враховує ступінь залучення людини, рівень автоматизації та інтеграцію технологій. Автори підкреслюють, що окреслення меж таких систем істотно впливає на доступ до правосуддя, етичну складову процесу і якість процедурного проєктування, особливо в умовах поширення цифрових сервісів після пандемії.

Інше дослідження Деві Сулістьянінгс і інших «Онлайн-врегулювання спорів. Чи справді система підсилює медіаційну модель» (2023) [2] зосереджене на аналізі викликів, що супроводжують впровадження онлайн-медіації як форми ODR. Автори доходять висновку, що в умовах нормативної невизначеності, відсутності чітких регламентів, а також загроз конфіденційності і складнощів

у взаємодії сторін, використання цифрових механізмів не завжди забезпечує підвищення ефективності процедури.

Виклад основного матеріалу. Правове середовище дистанційного врегулювання спорів за останні два десятиліття пройшло шлях від простих веб порталів, які фіксували претензії споживачів, до складних цифрових екосистем, що інтегрують модулі верифікації користувачів автоматизовану маршрутизацію скарг та алгоритмічну підтримку прийняття рішень. Початкові акти регулювання як от Рекомендація 2001/310/ЄС від 4 квітня 2001 року [3] фокусувалися на базових вимогах до доступності ресурсу та добросовісності продавця. Сучасна доктрина наголошує на системності правових інструментів та наявності процесуальних гарантій що наближають онлайн процедури до класичних цивільних процесів. У цьому контексті Регламент ЄС 2024/3228 від 19 грудня 2024 року [4] став кульмінацією еволюційного процесу оскільки одночасно припинив існування центрального Порталу ODR (Вирішення спорів онлайн) [5] та започаткував перехід до гнучкого механізму сертифікації спеціалізованих органів альтернативного вирішення спорів. Еволюція нормативних підходів відображає поступове відходження від домінування держави як єдиного посередника на користь плюралізму суб'єктів що володіють профільною експертизою та операційними потужностями.

Сучасна наукова думка підкреслює, що успішне впровадження цифрового врегулювання спорів залежить не стільки від технічної оснащеності платформи, скільки від комплексної багаторівневої архітектури управління, яка охоплює стратегічне планування, нормативні механізми та етичні запобіжники. У Рамковому документі OECD (Організація економічного співробітництва та розвитку) щодо онлайн врегулювання спорів (2024) [6] викладено концепцію поступової трансформації традиційних процедур у взаємосумісні цифрові траєкторії з відкритим обміном даними та договірною взаємодією державних і приватних суб'єктів, що зрештою підвищує доступність правосуддя для споживача та знижує трансакційні витрати захисту прав.

Перехід до мережових моделей обумовлений поєднанням законодавчих судових і поведінкових детермінант. Зміни до директив ЄС про цифрові послуги та електронну комерцію встановили обов'язки *very large platforms* («дуже великих онлайн-платформ») співпрацювати з сертифікованими позасудовими органами і цим закріпило новий тип публічно приватного партнерства. Судова практика Суду Справедливості ЄС [7] водночас деталізувала критерії ефективного доступу до правосуддя в мережі що підняло планку процесуальних стандартів для приватних провайдерів. Поведінковий вимір проявився у зростанні кількості транскордонних операцій малого формату, в яких вартість судового позову перевищує суму спору, тому споживачі шукають швидких і недорогих каналів захисту. У такий спосіб законодавчі інновації, судові прецеденти та ринковий попит сформували критичну масу, що зробила децентралізовані цифрові конструкції більш доцільними ніж традиційні портали.

Відмова від концепції єдиного вікна спричинила появу децентралізованих правових механізмів взаємодії між численними органами альтернативного врегулювання спорів. Центральне місце у новій архітектурі посідає договірна взаємодія через стандартизовані прикладні інтерфейси що забезпечують сумісність даних та оперативне визнання результатів процедури в різних юрисдикціях. Регулятивна доктрина при цьому поступово вводить категорію інтероперабельності як юридично значущу властивість системи, а також концепцію функціонального еквівалента класичних процесуальних дій у цифровому середовищі. Завдяки цьому сертифіковані медіаційні центри, фінансові омбудсмени та галузеві правозахисні органи можуть формувати своєрідну мережу довіри, де підставою для виконання угоди стає не територіальна приналежність, а дотримання спільних стандартів процедури прозорості та захисту даних. У результаті трансформація екосистеми ODR ілюструє перехід від централізованої державної опіки до «поліконституційної» моделі, в якій юрисдикційна компетенція ґрунтується на якості процесуальних гарантій, а не на фізичному місці розгляду спору.

Із врахуванням множинності нормативних підходів до онлайн врегулювання спорів у різних юрисдикціях, особливо цінним стає формування єдиних загальновизначених засад, що дозволяють забезпечити правову визначеність і процесуальну рівновагу між сторонами. У цьому контексті в дослідженні Грегорі Чана і Тана Яна Шена у статті «Вирішення спорів в режимі онлайн – прокладаємо шлях до гармонізації Бірського архіпелагу зобов'язань?» (2023) [8] обґрунтовано необхідність формування системи узгоджених, хоча й адаптивних до контексту, принципів врегулювання спорів, що базуються не лише на ефективності, а й на збереженні автономності платформ. Автори вказують на недоліки чинних механізмів, що, будучи надмірно формалізованими або, навпаки, фрагментарними, не дозволяють належним чином гарантувати доступ до правосуддя у цифровому середовищі та створюють ризики процедурної нерівності для окремих учасників процесу. Саме тому доцільним виглядає закріплення засад спра-

ведливості та передбачуваності як ключових координат у структурі правового оновлення екосистем ODR.

У межах такого переосмислення правової архітектури онлайн-врегулювання, особливої ваги набуває нормативна модель, закладена у Статті 21 Регламенту ЄС 2022/2065 від 19 жовтня 2022 року [9], яка формалізує обов'язок «дуже великих онлайн-платформ» забезпечувати співпрацю з будь-яким органом позасудового вирішення спорів, сертифікованим згідно з вимогами національного законодавства, погодженого із Союзом. Підставою для сертифікації виступають критерії функціональної нейтральності, доказового стандарту прозорості та технічної відповідності вимогам відкритого доступу до метаданих платформ. Зокрема, передбачено обов'язок інтегрувати інтерфейс, який дозволяє ADR-органу проводити аудит журналів подій у межах скарги без додаткових запитів або затвердження з боку власника ресурсу. Невиконання цих обов'язків трактується як порушення умов комплаєнсу та активує юрисдикцію для накладення глобальних штрафів у межах загальноєвропейської системи правозастосування.

Рамковий документ OECD 2024 року [6] закріпив трирівневу концепцію належного врядування, де правова легітимність цифрового врегулювання спорів вибудовується через водночас стратегічні, тактичні та операційні параметри. На стратегічному рівні документ пропонує принцип пріоритетності доступу до правосуддя як вищу норму, що підпорядковує всі технічні рішення вимогам справедливості і пропорційності. Тактичний шар спрямований на синергію законодавчої і виконавчої компетенції, що запроваджує вимірюваність ефективності через індикатори, а не декларації. Операційна площина охоплює етичні гарантії безпеки даних і алгоритмічної нейтральності, передбачаючи обов'язковий аудит моделей машинного навчання та збереження незмінної інформації для процесуальної ревізії. Така багаторівнева конструкція корелює з доктриною *good administration* («належне адміністрування») ЄС, переносючи її у транснаціональний вимір і посилюючи глобальний характер стандарту *due process* («належна правова процедура»).

Така ж концепція присутня у Керівних настановах ASEAN (Асоціація держав Південно-Східної Азії), що ухвалені в межах Стратегічного плану захисту споживачів на період до 2025 року [10] та пропонують регіональну дорожню карту де центральним елементом виступає інтероперабельна мережа національних вузлів що опрацьовують скарги у сфері електронної комерції.

Технічні примітки UNCITRAL (Комісія ООН з міжнародного торговельного права) та добровільні огляди UNCTAD (Конференція ООН з торгівлі та розвитку) формують дві взаємодоповнювальні ланки глобальної системи підзвітності. Примітки UNCITRAL, схвалені 2016 року [11], слугують орієнтиром, що хоч і не має обов'язкової сили, однак закріплює засадничі принципи прозорості, ефективності, процесуальної справедливості та незалежності у сфері онлайн-врегулювання спорів. Документ подає поетапну схему процедури, стандарти електронної комунікації, перевірки автентичності та відповідальності адміністратора, а також інструменти внутрішнього контролю якості з урахуванням різних правових систем. Добровільні огляди UNCTAD відображають практичний бік нормативної архітектури [12], запроваджуючи трирівневу модель *ex post monitoring* (пост моніторингу): збирання фактів і незалежна експертиза, міжурядові обговорення та поширення рекомендацій серед зацікавлених сторін. Такі огляди суттєво впливають на формування національних стратегій захисту споживачів.

Екосистеми електронної комерції докорінно змінюють класичну модель договору купівлі-продажу, оскільки споживач дедалі частіше взаємодіє не із фізичним представником продавця, а з автоматизованим інтерфейсом

платформи. У такому цифровому середовищі ключового значення набуває обов'язок торговця забезпечити споживача чіткою, достовірною та зрозумілою інформацією про товари, умови захисту та доступні механізми врегулювання спорів. Цей обов'язок ґрунтується на статтях 5 і 13 Директиви 2013/11/ЄС Європейського парламенту та Ради від 21 травня 2013 року [13] про альтернативне вирішення споживчих спорів, які зобов'язують, по-перше, держави-члени створити ефективну мережу органів ADR і, по-друге, торговців інформувати споживачів про можливість звернення до таких органів. Подальшу деталізацію ця вимога дістала у статті 30 Регламенту (ЄС) 2022/2065 «Акт про цифрові послуги» від 19 жовтня 2022 року [14], що вводить принцип «простежуваності торговця» для онлайн-платформ. Вони мають збирати, верифікувати та розкривати користувачеві основні відомості про продавця, аби той міг безперешкодно ініціювати позасудове провадження.

Технологічне втілення згаданих норм перетворює інформаційний обов'язок із пасивного «розкриття» на проактивне інформування. Сучасні торговельні інтерфейси динамічно відображають істотні умови договору, політику повернення та «однокліковий» маршрут до сертифікованої платформи онлайн-вирішення спорів (ODR). У результаті споживач отримує процесуально гарантований доступ до дистанційної медіації, а невиконання торговцем зазначених вимог може бути кваліфіковане як недобросовісна комерційна практика й тягне санкції, передбачені національним законодавством країн-членів ЄС.

Транскордонний характер спорів споживачів у ЄС зумовлює множинність мовних режимів, що створює ризик хибного розуміння змісту угоди та процесуальних документів. Використання нейронних систем автоматичного перекладу, сертифікованих за стандартом ISO 18587:2017 [15], дозволяє зменшити витрати та пришвидшити комунікацію, однак постає питання юридичної коректності відтвореного тексту.

Платформа ODR оперує масивами чутливої інформації, яка включає ідентифікаційні відомості, платіжні реквізити та дані про поведінку користувача. Відповідно до статті 5 Регламенту ЄС 2016/679 Європейського Парламенту і Ради від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з обробкою персональних даних [16], застосовується принцип мінімізації, згідно з яким обробка даних має обмежуватись лише необхідними для досягнення цілей. У свою чергу, стаття 32 цього ж Регламенту покладає на операторів обов'язок реалізувати належні технічні й організаційні заходи безпеки, зокрема шифрування та забезпечення конфіденційності.

Аналогічні приписи містить Закон Сінгапуру про захист персональних даних [17], що поширюється на суб'єктів, які обробляють дані мешканців цієї юрисдикції.

Для забезпечення нормативної сумісності платформа має впровадити шифрування інформації під час зберігання та передавання, багатофакторну аутентифікацію користувачів і регулярний аудит відповідно до Директиви ЄС 2022/2555 від 14 грудня 2022 року про заходи з високого загального рівня кібербезпеки [18], платформа повинна впровадити механізми шифрування при зберіганні та передачі інформації, багатофакторну аутентифікацію користувачів і регулярні незалежні аудити. Крім того,

політика збереження даних повинна встановлювати чіткі строки їх видалення після завершення процедури ODR, а також порядок реалізації права на портативність, що дозволяє споживачеві перенести дані та рішення до іншої юрисдикції для примусового виконання.

Результат успішної медіації фіксується у вигляді угоди, що підписується сторонами кваліфікованим електронним підписом, визнаним відповідно до оновленого регламенту eIDAS (Електронна ідентифікація, автентифікація та довірчі послуги) [19]. Правова дійсність такого підпису забезпечує рівність з письмовою формою у всіх державах-членах. Для запобігання ризику невиконання сторони можуть використовувати механізм умовного депонування коштів у надійній фінансовій установі або на спеціальному рахунку платформи, що звільняється після підтвердження виконання зобов'язань. Якщо ж контрагент порушує домовленість, споживач може ініціювати процедуру визнання та виконання угоди як судового рішення у порядку Регламенту ЄС № 1215/2012 [20] або скористатися Європейською процедурою малих позовів. У країнах поза ЄС застосовуються положення Гаазької конференції з міжнародного приватного права про визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних або комерційних справах від 2 липня 2019 року [21], що дозволяє уніфікувати механізм транскордонного примусу.

Продуктивність ODR багато в чому залежить від здатності алгоритму здійснювати первинний скринінг доказів, пропонувати варіанти врегулювання і, за згодою сторін, генерувати проект рішення. Водночас стаття 22 Загального регламенту про захист даних [22], гарантує суб'єкту права на заперечення проти виключно автоматизованого рішення, що має для нього істотні наслідки. Майбутній Регламент ЄС про штучний інтелект передбачає обов'язок провайдера високоризикової системи створити механізм людського нагляду, зокрема можливість призупинити або скасувати рішення алгоритму. Платформа ODR має інтегрувати функцію «передача справи на вищий рівень» тобто передачі справи до людини-медіатора на будь-якому етапі, коли одна зі сторін заявить про упередженість або технічну помилку. Така конструкція узгоджує принцип ефективності з процесуальними гарантіями справедливості, забезпечуючи споживачу відчуття контролю над результатом і зменшуючи ймовірність оскарження.

Висновки. Проведений аналіз засвідчує, що ключові виклики впровадження цифрових платформ онлайн-врегулювання спорів можуть бути подолані за умови продуманого нормативного регулювання, який поєднує технічні інновації з усталеними правовими принципами ЄС та порівняльних юрисдикцій. Інтеграція проактивного інформування, високоякісного машинного перекладу, належного захисту даних, ефективних механізмів виконання та людського нагляду над алгоритмами створює стійку інфраструктуру дистанційної медіації, що здатна гарантувати споживачеві у транскордонному спорі належний рівень захисту прав.

Отримані результати створюють підґрунтя для подальших розробок нормативних і технічних рішень спрямованих на усунення наявних дисбалансів і реалізацію повного потенціалу дистанційної медіації в цифровому середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Wing L., Draper C. Parameters of online dispute resolution: introducing a new framework for ODR. *International journal of online dispute resolution*. 2022. Vol. 9, no. 2. P. 112–123. URL: <https://ssrn.com/abstract=4673536>.
2. Sulistianingsih D., Lembang A. A. R., Adhi Y. P., Prabowo M. S. Online dispute resolution: does the system actually enhance the mediation framework? *Cogent Social Sciences*. 2023. Vol. 9, No. 1. URL: <https://doi.org/10.1080/23311886.2023.2206348>.
3. European Commission. Commission Recommendation of 4 April 2001 on the principles for out-of-court bodies involved in the consensual resolution of consumer disputes. *Official Journal of the European Union*. URL: <http://data.europa.eu/eli/reco/2001/310/oj>.
4. Regulation (EU) 2024/3228 of the European Parliament and of the Council. OJ L. 2024. 19 December. P. 30.12.2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/3228/oj>.
5. Online dispute resolution | european commission. Language selection | European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/consumers/odr/main/index.cfm?event=main.home2.show&lng=EN> (date of access: 27.03.2025).

6. Framework R. OECD online dispute resolution framework. Paris : OECD Publishing, 2024. 46 p.
7. Home - court of justice of the european union. CURIA. URL: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/en/ (date of access: 27.03.2025).
8. Грегори Ч., Ян Ш. Т. Вирішення спорів в режимі онлайн – прокладаємо шлях до гармонізації Біркського архіпелагу зобов'язань?. *Journal of intellectual property, information technology and e-commerce law*. 2023. Т. 14, № 3. С. 271–295. URL: <https://www.jipitec.eu/jipitec/article/view/393>
9. Регламент (ЄС) 2022/2065 Європейського Парламенту і Ради від 19 жовтня 2022 року про єдиний ринок цифрових послуг та внесення змін до Директиви 2000/31/ЄС (Акт про цифрові послуги). *Офіційний вісник європейського союзу*. L 277. С. 1–102. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj>.
10. ASEAN. Стратегічний план дій з питань захисту прав споживачів на 2016–2025 роки. Джакарта : ASEAN Secretariat, 2016. 52 с. URL: <https://asean.org/wp-content/uploads/2021/01/ASEAN-Strategic-Action-Plan-for-Consumer-Protection-2016-2025-ASAPCP-2025.pdf>.
11. ЮНСИТРАЛ. Технічні примітки щодо онлайн вирішення спорів. Нью-Йорк : Орг. Об'єдн. Націй, 2017. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/v1700382_english_technical_notes_on_odr.pdf
12. Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). Оцінка впливу добровільних оглядів політики захисту прав споживачів. Женева, 2024. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/cicplpd40_en.pdf
13. Європейський парламент і Рада. Директива 2013/11/ЄС про альтернативне вирішення споживчих спорів та внесення змін до Регламенту (ЄС) № 2006/2004 і Директиви 2009/22/ЄС (Директива про споживче ADR). *Офіційний вісник ЄС*. 2013. L 165. С. 63–79. URL: [http://data.europa.eu/eli/dir/2013/11/ojhttp://data.europa.eu/eli/dir/2013/11/oj](http://data.europa.eu/eli/dir/2013/11/oj/http://data.europa.eu/eli/dir/2013/11/oj).
14. Регламент (ЄС) 2022/2065 про єдиний ринок цифрових послуг та внесення змін до Директиви 2000/31/ЄС (Акт про цифрові послуги). 2022. 19 жовт. С. 1–102. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj>.
15. ISO 18587:2017 Translation services — Post-editing of machine translation output — Requirements. *International Organization for Standardization*. 1st ed. Geneva: ISO, 2017. 15 p.
16. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних) : Регламент Європ. Союзу від 27.04.2016 № 2016/679. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text (дата звернення: 28.03.2025).
17. Personal Data Protection Act 2012. Revised edition 2020. 2020. 1 January. URL: <https://sso.agc.gov.sg/Act/PDPA2012> (date of access: 28.03.2025).
18. Європейський Парламент і Рада ЄС. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2022/2555 від 14 грудня 2022 року про заходи для високого спільного рівня кібербезпеки на всій території Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9a3_001-22#Text (дата звернення: 28.03.2025).
19. EIDAS regulation. *Shaping Europe's digital future*. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/eidas-regulation> (date of access: 28.03.2025).
20. Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast). *Official journal of the european union*. L 351, no. 1215. P. 1–32. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2012/1215/oj/eng> (date of access: 28.03.2025).
21. Гаазька конференція з міжнародного приватного права. Конвенція про визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних або комерційних справах (Гаага, 2 липня 2019 р.). *Офіційний сайт Гаазької конференції з міжнародного приватного права*. URL: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=137> (дата звернення: 28.03.2025).
22. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних) : Регламент Європ. Союзу від 27.04.2016 № 2016/679. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text (дата звернення: 28.03.2025).